

Падарожжа ў іншае вымярэнне

Старажытныя замкі і зачараваныя рэчы, гістарычныя персанажы і патаемныя мясціны, перанясены ў іншы час, прывіды з таго свету і прыэваратні-ваўкалакі, ведзьмары — ці магчыма апісаць усё, на што здольна фантазія пісьменніка Лаўрэна Юрагі?..

Нядаўна пабачыла свет кніга Лаўрэна Юрагі «Замак з люстраной залай» (2021, Выдавецкі дом «Звязда»). Вельмі сімвалічна, што час яе выдання супаў з 30-гадовым юбілеем стварэння Юрагам першага паўнафарматнага апавядання «Партрэт» (1991), якое было надрукавана ў 1992 годзе ў часопісе «Маладосць» (у кнізе яно выйшла пад назвай «Партрэтыст ад д'ябла»). Такое супадзенне гаворыць пра доўгі шлях кнігі да чытача, але разам з тым можна ўявіць, наколькі першыя творы аўтара за гэты час былі дапрацаваны і палепшаны.

У «Замку з люстраной залай» вы не знойдзеце прадмовы ці пасляслоўя, якія б больш паведамлілі пра самага аўтара. Каб зразумець глыбіню ўсяго, пра што расказвае Лаўрэн Юрага, трэба больш даведацца пра яго. Тады стане зразумелай сувязь аўтара з гісторыяй, знаёмства з архіўнымі, рэдкімі выданнямі, якія вяртаюць нас у самую глыбіню стагоддзяў.

Лаўрэн Юрага (Юрый Мікалаевіч Лаўрык) — бібліятэкар, кнігазнаўца, навуковец. Працуе ў Нацыянальным гістарычным музеі, даследчык старажытных і рэдкіх дакументаў. Вучыўся ў Люблінскім каталіцкім універсітэце, дзе атрымаў навуковае званне магістра тэалогіі, дадаткова вывучаў гісторыю.

Пачынаў аўтар свой творчы шлях у 1990-я з невялікіх абразкоў «Касмічны эцюд» і «Здань», якія выйшлі ў газеце «Кнігарня» і часопісе «Маладосць». Апавяданні Лаўрэна Юрагі друкаваліся ў часопісах «Маладосць» «Калосьсе», «Акно». Разам з навуковымі артыкуламі, даследаваннямі кніжнай спадчыны нашай краіны пісаў ён і мастацкія творы, таму так доўга не магла выйсці яго першая мастацкая кніга.

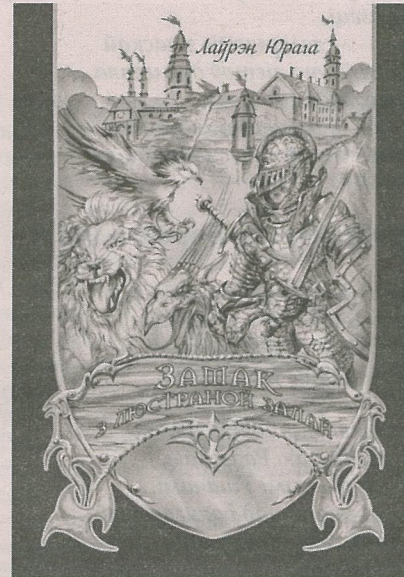
Часопіс «Маладосць» у свой час назваў Лаўрэна Юрагу «творцам гістарычных стылізацый», які не проста ідзе

праптаптанымі сцэжкамi вялікай колькасці пісьменнікаў гістарычнага жанру, што сёння займае значнае месца ў прыгожым пісьменстве. Ён шукае сваю дарогу, якой стаў зварот да архаічнай мовы, але ж яго мова стылізаваная, падобная да старажытнай. Як гаворыць сам пісьменнік, яна павінна быць зразумелай чытачу. Некаторыя складаныя словы ў кнізе Юрага тлумачыць: «лічына», «канверсаваць», «пратэстацыя», «прыныцыпал», «дэлінквент», «галаўшчына». Большасць з растлумачаных слоў — тэрміны, якія цяпер не выкарыстоўваюцца. Але сустракаюцца словы, якія перадаюць звыклы нам сэнс, аднак у кнізе гучаць піншаму: *бабця, пісьмёны, сляиво, здрайца, мніх*. І гэтаму ёсць тлумачэнне.

Вось што распавядае пісьменнік: «Задача аўтара гістарычнай прозы не ў пісанні на тагачаснай гаворцы — ён проста павінен так «прышчапіць» даўнія словы да галінкі сучаснай беларускай мовы, каб яны на ёй закрасавалі».

«Замак з люстраной залай» складаецца з Кнігі праклёнаў, Кнігі ваўкоў і Кнігі здарэнняў. У гэтай сістэме апавядання як малюнкi далучаюцца адно да аднаго, непажадана парушаць іх паслядоўнасць, таму і чытаць неабходна кожны твор адзін за адным. На выбар траістай сістэмы з назвамі асобных кніг зборніка паўплывалі любімыя аўтарам кнігі Хорхе Луіса Борхеса — аргенцінскага пісьменніка першай паловы ХХ стагоддзя, які ў невялікіх праявічых фантазіях выказваў развагі на філасофскія праблемы, і часта яны прымалі форму прыгодніцкіх ці дэтэктыўных гісторыяў. Несумненна, за аснову назваў цыклаў кнігі Лаўрэна Юрага ўзяў назвы кніг Борхеса «Книга песка» ці «Книга ада и рая» (складальнікі — Х. Л. Борхес, А. Б'ой Касарэс).

Назву кнігі «Замак з люстраной залай» неабходна ўспрымаць не як гістарычную архітэктурную каштоўнасць, элемент готыкі і падзей мінулых стагоддзяў, а як люстраную сувязь паміж усімі апавяданнямі кнігі. Яна нагадвае сабой стужку Мёбіуса, дзе назіраюцца паўторы і пераклічка паміж героямі: раздзелы апавядання адзін аднаму ў розных кнігах. Напрыклад, раздзел «Людзі» Кнігі праклёнаў перагукаецца ў стужцы з раздзелам «Твары» Кнігі здарэнняў. У цэнтры,

як у стужцы, павінна быць паўтарэнне падзей і герояў, але яны не ідэнтычныя, хутчэй сутыкаюцца, адлюстроўваючы і пераламляючы адно аднаго як у люстэрку.

Стыль аўтара фарміраваўся з першага апавядання. Пры напісанні «Партрэта» складвалася разуменне таго, што зацікавіць чытача можа нечаканая развязка падзей. Гэта дало Лаўрэну Юрагу магчымасць інтрыгаваць і трымаць у напружанні, а ў канцы твора — здзівіць нечаканым завяршэннем. Увагу чытача прыцягваюць непрадказальныя элементы, асабліва ў канцы твора, дзякуючы якім ствараецца эфект падманутага чакання. Такія развязкі сустракаюцца ў большасці твораў, уражваюць канцоўкі апавяданняў «Праклён святара», «Вадар», «Шкляная прызма» і інш.

Героямі апавяданняў з'яўляюцца гістарычныя асобы, якія жылі ў Вялікім Княстве Літоўскім: Кашпар Эйсмонт, Пацей Тышковіч, Валерыян Сакалоўскі. Аўтар знаходзіў старажытныя дакументы, з якіх браў цікавыя факты, што клаліся ў аснову апавядання. І каб надаць гэтым фактам подых рэальнасці, ён выкарыстоўваў асобныя выпадкі з уласнага жыцця. Такімі творамі сталі апавяданні «Манускрыпт», «Сямісвечнік», «Сыгнет», «Крыся», «Корд», «Родавае гняздо», «Шкляная прызма».

І гэта гаворыць аб тым, як глыбока аўтар пераасэнсоўвае свае асабістыя падзеі, што навяваюць пэўныя малюнкi, раскрываюць жаданні герояў. Правобразам асобных персанажоў нярэдка выступае сам аўтар; толькі некаторыя эпізоды ці падзеі жыцця зменены творчай фантазіяй.

Захапляе апавяданне «Сыгнет» — вобразы духаў, прывідаў, якія спажываюць энергію людзей. Сыгнет валодаў такой моцай, што даваў магчымасць адганяць злыя сілы, «несці людзям дабро». Але ў што такім чынам магло ператварыцца жыццё ўладальніка пярсценка, які карыстаўся яго сілай і дапамагаў людзям? Вось што піша аўтар у апавяданні: «Я закінуў вучобу, перастаў бачыцца з сябрамі, расстаўся з Чэсай... а ўсё ж аднойчы спыніўся, дарэшты высмактаны бясконцай і безвыніковай барацьбой».

Веды навукоўца, кнігазнаўцы далі магчымасць Лаўрэну Юрагу ўбачыць у сабе пісьменніка. У адной асобе спліліся навуковыя веды і творчая фантазія, што даюць аснову для апрацоўкі гістарычных фактаў, падзей даўняга мінулага. У аснове апавяданняў «Манускрыпт», «Кашпар Эйсмонт», «Воўк і Тур», «Сыгнет» старажытныя рукапісы, манускрыпты, пра якія піша пісьменнік. У апавяданні «Манускрыпт» выдатна падкрэслены веды аўтара: «Вось нарэшце табе ўдалося адгарнуць першы аркуш рукапісу, і ўжо можна бачыць дробныя шыўкі, якімі злучаны між сабой кавалкі пергаменту. Тэкст занатаваны квадратным габрэйскім пісьмом, і таму манускрыпт папярэдне атрыбутаваны як «Тора», то-бок біблейскае «Пяцікніжжа»...».

Ці магчыма такія апавяданні адрасаваць юнаму чытачу? Хіба толькі начытанаму, абазнанаму ў гісторыі, бо многія тэксты складаныя для разумення. Тая сістэма і глыбіня закранутых гістарычных падзей іншы раз застаецца завуалюванай, таму адразу цяжка зразумець, якую ідэю даносіць пісьменнік.

Што ж, застаецца толькі пажадаць аўтару і далей ісці сяжынкай, якую ён абраў, бо творы Лаўрэна Юрагі пакідаюць непаўторнае ўражанне.

Таццяна АРЦЮХОВА